

**AYNI DENKLEMDE İKİ YABANCI:
AKTİVİSTLER VE HALKLA İLİŞKİLER**
Uygulamada Türkiye Gerçeği

Nadile Gözgöz Çiydem

AYNI DENKLEMDE İKİ YABANCI: AKTİVİSTLER VE HALKLA İLİŞKİLER
Uygulamada Türkiye Gerçeği
Nadile Gözgül Çiydem

Yayın No.: 3108
ISBN: 978-625-364-427-7
E-ISBN: 978-625-364-428-4
Basım Sayısı: 1. Basım, Mayıs 2026

© Copyright 2026, NOBEL BİLİMSEL ESERLER SERTİFİKA NO.: 20779

Bu baskının bütün hakları Nobel Akademik Yayıncılık Eğitim Danışmanlık Tic. Ltd. Şti.ne aittir.

Yayınevinin yazılı izni olmaksızın, kitabın tümünün veya bir kısmının elektronik, mekanik

ya da fotokopi yoluyla basımı, yayımı, çoğaltımı ve dağıtımı yapılamaz.

Nobel Yayın Grubu, 1984 yılından itibaren ulusal ve 2011 yılından itibaren ise uluslararası düzeyde düzenli olarak faaliyet yürütmekte ve yayınladığı kitaplar, ulusal ve uluslararası düzeydeki yükseköğretim kurumları kataloglarında yer almaktadır. "NOBEL BİLİMSEL ESERLER" bir Nobel Akademik Yayıncılık markasıdır.

Bu çalışma doktora tezinden türetilmiştir.

Genel Yayın Yönetmeni: Nevzat Argun -nargun@nobelyayin.com-
Genel Yayın Koordinatörü: Gülfem Dursun -gulfem@nobelyayin.com-

Sayfa Tasarım: Furkan Mülayim -furkan@nobelyayin.com-
Redaksiyon: Nurcan Çağman -nurcan@nobelyayin.com-
Kapak Tasarım: Salih Yıldız -salih@nobelyayin.com-
Görsel Tasarım Uzmanı: Mehtap Asiltürk -mehtap@nobelyayin.com-

Kütüphane Bilgi Kartı

Gözgül Çiydem, Nadile.

Aynı Denklemden İki Yabancı: Aktivistler ve Halkla İlişkiler - Uygulamada Türkiye Gerçeği / Nadile Gözgül Çiydem

1. Basım, VIII + 214 s., 13,5x21,5 cm. Kaynakça var, dizin yok.

ISBN: 978-625-364-427-7

E-ISBN: 978-625-364-428-4

1. Halkla İlişkiler 2. Aktivistler 3. Kontra Aktivism 4. Teori 5. Uygulama 6. Roller

Genel Dağıtım

ATLAS AKADEMİK BASIM YAYIN DAĞITIM TİC. LTD. ŞTİ.

Adres: Bahçekapı Mh. 2465 Sk. Oto Sanayi Sitesi No: 7 Bodrum Kat, Şaşmaz/ANKARA

Telefon: +90 312 278 50 77 - **Sipariş:** siparis@nobelyayin.com

E-Satış: www.nobelkitap.com - esatis@nobelkitap.com - www.nobelbilimsel.com

Dağıtım ve Satış Noktaları: Alfa, Ana Basım Dağıtım, Arkadaş, D&R, Derya Dağıtım, Dost, Kırmızı Kedi, Kita Dağıtım, Kıda Kitap Yayın, Kika, Kitapsan, Nezih, Odak, Pandora, Prefix, Remzi, Yeryüzü

Baskı ve Cilt: Meteksan Matbaacılık ve Teknik Sanayi Tic. Anonim Şirketi Sertifika No: 46519
Beytepe Köy Yolu No: 3 06800 Bilkent-Çankaya/ANKARA

ÖN SÖZ

Modern toplumların iletişim yapısı, yalnızca kurumların mesaj üretme ve yayma kapasitesiyle değil aynı zamanda bu mesajların karşılaştığı toplumsal itirazlarla da şekillenmektedir. Kurumsal söylemle toplumsal talep arasındaki bu gerilimli alan, iletişim disiplinlerinin en verimli düşünsel zeminlerinden birini oluşturur. Halkla ilişkiler alanı da tam olarak bu gerilim hattında konumlanan bir disiplindir. Kurumların kamularla kurduğu iletişim ilişkisini düzenleme iddiasıyla ortaya çıkan bu alan, tarihsel süreç içerisinde yalnızca kurumsal çıkarların yönetildiği bir teknik uzmanlık alanı olmaktan çıkmış; toplumsal aktörlerle yürütülen karmaşık müzakerelere süreçlerinin de merkezî bir parçası hâline gelmiştir.

Bu bağlamda aktivizm, halkla ilişkiler disiplininin karşısında duran bir olgu olmanın ötesinde onun gelişiminde belirleyici rol oynayan bir toplumsal güç olarak değerlendirilmelidir. Aktivist hareketler, kurumsal yapıların hesap verebilirliğini talep eden, etik sınırlarını sorgulayan ve kamu yararı tartışmasını sürekli canlı tutan dinamikler üretir. Kurumların stratejik iletişim pratikleri ise bu talepler karşısında kendilerini yeniden konumlandırmak zorunda kalır. Dolayısıyla aktivizm ile halkla ilişkiler arasındaki ilişki, basit bir karşıtlık ilişkisinden ziyade karşılıklı dönüşüm üreten bir etkileşim alanı olarak okunmalıdır.

Bu kitap, tam da bu etkileşim alanını merkeze alan önemli bir akademik katkı sunmaktadır. Halkla ilişkiler literatüründe uzun süredir tartışılan roller yaklaşımı, genellikle kurumsal yapıların iç işleyişi ve stratejik iletişim süreçleri çerçevesinde ele alınmıştır. Yönetici, teknisyen, stratejist ya da iletişim kolaylaştırıcısı gibi rollerin nasıl tanımlandığı ve nasıl icra edilmesi gerektiği üzerine geniş bir literatür oluşmuştur. Ancak bu rollerin, kurumların karşı karşıya kaldığı en güçlü kamusal aktörlerden biri olan aktivist gruplarla ilişkiler bağlamında nasıl işlediği sorusu görece sınırlı sayıda çalışmada ele alınmıştır.

Elinizdeki çalışma, tam da bu boşluğu doldurma iddiasıyla ortaya çıkmaktadır. Çalışmanın temel sorusu oldukça yalın fakat bir o kadar da önemlidir: Kuramsal metinlerde tanımlanan halkla ilişkiler rolleri, aktivistlerle kurulan ilişkilerde gerçekten uygulanabilir midir? Eğer uygulanamıyorsa bu durumun arkasında yatan yapısal, kurumsal ve kültürel nedenler nelerdir?

Bu soru, halkla ilişkiler disiplininin normatif iddialarını sorgulayan eleştirel bir perspektife kapı aralamaktadır. Çünkü kuram ile uygulama arasındaki mesafe, çoğu zaman yalnızca teknik yetersizliklerden değil aynı zamanda güç ilişkilerinden, örgütsel hiyerarşilerden ve kurumsal ideolojilerden kaynaklanmaktadır. Halkla ilişkiler uzmanlarının kurum içindeki konumları, karar alma süreçlerindeki etkileri ve kurumsal çıkarların sınırları, aktivistlerle kurulabilecek iletişim biçimlerini doğrudan belirlemektedir.

Çalışma, yalnızca teorik bir tartışma yürütmekle kalmayıp sahadan elde edilen verilerle de bu tartışmayı derinleştirmektedir. Türkiye’de farklı sektörlerde çalışan halkla ilişkiler uzmanlarıyla gerçekleştirilen nitel görüşmeler, kuramsal rollerin pratikte nasıl dönüştüğünü, hangi durumlarda işlevsizleştiğini ve uzmanların bu durum karşısında ne tür stratejiler geliştirdiğini ortaya koymaktadır. Böylece çalışma, halkla ilişkiler disiplininde sıkça dile getirilen “iki yönlü iletişim”, “diyalog” ya da “simetrik ilişki” gibi kavramların gerçek hayattaki karşılığını sorgulama imkânı sunmaktadır.

Çalışmanın dikkat çekici yönlerinden biri de halkla ilişkiler uzmanlarının yalnızca kurumsal aktörler olarak değil aynı zamanda toplumsal aktörler olarak da ele alınmasıdır. Disiplinin son yıllarda giderek güçlenen eleştirel yaklaşımları, halkla ilişkiler uzmanlarının örgüt içindeki etik sorumluluklarını ve toplumsal rollerini daha görünür hâle getirmiştir. “Örgütün vicdanı”, “kültürel araç” ya da “değişim ajanı” gibi kavramlar, bu yeni düşünsel yönelimin ürünüdür. Bu kitap, söz konusu kavramların pratikte ne ölçüde karşılık bulduğunu inceleyerek halkla ilişkiler disiplininin eleştirel damarına önemli bir katkı sunmaktadır.

Türkiye bağlamı açısından bakıldığında ise bu çalışma ayrı bir önem taşımaktadır. Aktivizm ile kurumlar arasındaki ilişkiler,

Türkiye’de çoğu zaman çatışma ve mesafe üzerinden okunmaktadır. Kurumsal yapılar aktivist hareketleri çoğunlukla bir tehdit unsuru olarak görürken aktivist gruplar da kurumsal iletişim pratiklerini çoğu zaman manipülasyon ve meşrulaştırma araçları olarak değerlendirmektedir. Bu karşılıklı güvensizlik ortamı, diyalog olasılıklarını sınırlamakta ve iletişim kanallarının tıkanmasına yol açmaktadır. Dolayısıyla aktivistlerle ilişkilerin halkla ilişkiler perspektifinden incelenmesi, yalnızca akademik bir tartışma değil aynı zamanda toplumsal iletişim kültürünün anlaşılması açısından da değerli bir girişimdir.

Bu kitabın önemli katkılarından biri de halkla ilişkiler disiplininin etik ve toplumsal boyutuna dikkat çekmesidir. Kurumların yalnızca ekonomik çıkarlarını değil toplumsal sorumluluklarını da gözetmeleri gerektiği yönündeki tartışmalar giderek daha güçlü biçimde gündeme gelmektedir. Aktivist hareketler ise bu tartışmanın en önemli taşıyıcılarından biridir. Dolayısıyla halkla ilişkiler uzmanlarının aktivistlerle kurduğu iletişim biçimi, yalnızca bir kriz yönetimi meselesi değil aynı zamanda demokratik iletişim kültürünün bir göstergesi olarak da değerlendirilmelidir.

Bu çalışma, tam da bu noktada okura önemli bir düşünme alanı açmaktadır. Halkla ilişkiler gerçekten diyalog kurabilen bir disiplin midir? Kurumsal iletişim pratikleri toplumsal talepleri dönüştürme kapasitesine sahip midir yoksa yalnızca kurumsal meşruiyet üretmenin araçları mı olarak kalmaktadır? Aktivist hareketlerle kurulan ilişkiler, kurumların kendilerini yeniden düşünmelerine yol açabilir mi?

Bu soruların kesin yanıtları olmayabilir. Ancak bu kitap, bu soruların sorulması gerektiğini güçlü biçimde hatırlatmaktadır.

Akademik çalışmaların en değerli yönlerinden biri, alışıldık düşünme kalıplarını sorgulama cesareti göstermeleridir. Dr. Nadile Gözgül Çiydem’in¹ bu çalışması da tam olarak böyle bir çabanın ürünüdür. Aktivizm ile halkla ilişkiler arasındaki karmaşık ilişkiyi

¹ İbn Haldun Üniversitesi İletişim Fakültesi Yeni Medya ve İletişim Bölümü, nadile.gozgoz@ihu.edu.tr

hem kuramsal hem de ampirik bir çerçevede ele alan bu kitap, iletişim alanında çalışan araştırmacılar için önemli bir başvuru kaynağı olmasının yanı sıra sahada çalışan iletişim profesyonelleri için de düşünmeye sevk eden bir metin niteliği taşımaktadır.

Okuyucunun bu kitabı yalnızca bir akademik çalışma olarak değil aynı zamanda kurumlar ile toplum arasındaki iletişim ilişkisini yeniden düşünmeye davet eden bir tartışma metni olarak değerlendireceğine inanıyorum.

Doç. Dr. Mehmet Karanfilođlu

İstanbul, 2026

İÇİNDEKİLER

ÖN SÖZ..... iii

GİRİŞ..... 1

Birinci Bölüm

AKTİVİZMİN GELİŞİMİ VE HALKLA İLİŞKİLER İLE İLİŞKİSİ 5

1.1. Aktivizm Kavramının Tanımlanması..... 5

1.2. Aktivizmin Tarihsel Gelişimi 7

1.3. Aktivizmin Araçları 11

1.3.1. Gösteri..... 11

1.3.2. Boykot 12

1.3.3. Grev..... 12

1.4. Dijital Aktivizm 14

1.5. Aktivizm ve Halkla İlişkilerin Kesişen Tarihi..... 15

İkinci Bölüm

AKTİVİSTLER İLE İLİŞKİLERDE HALKLA İLİŞKİLER TEORİLERİ..... 17

2.1. Kurumsal Teorilerin Yaklaşımları 17

2.1.1. Oyun Teorisi 18

2.1.2. Sinyal ve Tarama Teorileri 19

2.1.3. Rol Teorisi..... 20

2.1.4. Sistem Teorisi 20

2.1.5. Mükemmellik Teorisi..... 21

2.1.6. Kamuların Durumsal Teorisi 22

2.1.7. Acil Durum Teorisi 24

2.2. Toplumsal Teorilerin Yaklaşımları 26

2.2.1. Müzakereci Teori..... 27

2.2.2. Diyalojik İletişim Teorisi..... 29

2.2.3. Agonist Demokratik Teori..... 30

2.2.4. Postmodern Teori..... 32

2.3. Modeller 35

2.3.1. Kültürel Ekonomik Model..... 35

2.3.2. İki Yönlü Simetrik Model 41

Üçüncü Bölüm

AKTİVİSTLERLE İLİŞKİLERDE HALKLA İLİŞKİLERE ÇİZİLEN ROLLER	43
3.1. Kurumsal Roller	43
3.1.1. Yönetici Roller	43
3.1.1.1. Savunucu Rol.....	43
3.1.1.2. Sorun Çözme Rolü	46
3.1.1.3. İletişimi Kolaylaştırıcı Rol.....	46
3.1.1.4. Uzman Reçeteci Rol	47
3.1.2. Teknisyen Rolü	48
3.1.3. Stratejist Rol	49
3.1.4. Gözlemci Rol.....	50
3.2. Toplumsal Roller	52
3.2.1. Aktivist Rol.....	52
3.2.2. Değişim Ajansı Rolü.....	53
3.2.3. Hakikat Yöneticisi Rolü	55
3.2.4. Örgütün Vicdanı Rolü	56
3.2.5. Kültürel Aracı Rol.....	57

Dördüncü Bölüm

AKTİVİSTLERLE İLİŞKİLERDE HALKLA İLİŞKİLER UZMANLARININ ROLLERİNE İLİŞKİN BİR ARAŞTIRMA	59
4.1. Araştırma Süreci	59
4.2. Araştırmanın Amacı ve Sorunsalı	66
4.3. Araştırmanın Evreni ve Örneklemi.....	67
4.4. Araştırmanın Sınırlılıkları.....	68
4.5. Araştırma Yöntemi ve Analizi.....	68
4.6. Geçerlilik ve Güvenilirlik	70
BULGULAR	71
TARTIŞMA	183
SONUÇ VE ÖNERİLER	197
KAYNAKÇA.....	205